

**Stanovisko k etickým aspektom vykonávania advokácie
počas prerušeného výkonu funkcie sudcu**

I.

Skutkový rámec

1. Súdna rada Slovenskej republiky (ďalej len „súdna rada“) vo svojom uznesení č. 156/2020 zo dňa 25. mája 2020 uviedla, že *„sa bude zaoberať ústavným, právnym a etickým aspektom vykonávania advokácie počas prerušeného výkonu funkcie sudcu a zaujme k tomu stanovisko“*. Bývalá predsedníčka súdnej rady na základe uvedeného uznesenia poverila Stálu etickú komisiu pri Súdnej rade Slovenskej republiky (ďalej len „stála etická komisia“), aby vypracovala stanovisko k tejto veci.

2. Stála etická komisia na základe obsahu podnetov sudcu Mgr. M. F. zo 16.3.2020 a neskôr sudcu JUDr. M.M. z 21.9.2020 zaujala stanovisko k etickým aspektom vykonávania advokácie počas prerušeného výkonu funkcie sudcu: Môže sa sudca Slovenskej republiky počas prerušenia výkonu funkcie z vážnych rodinných alebo osobných dôvodov zapísať do Slovenskej advokátskej komory ako advokát a vykonávať advokáciu?

II.

Ústavné, zákonné a etické aspekty prerušenia výkonu funkcie sudcu

3. V kontexte tejto veci je v prvom rade potrebné poukázať na znenie ústavnej úpravy, v zmysle ktorej sudca vykonáva funkciu ako svoje povolanie. Výkon funkcie sudcu je nezlučiteľný s funkciou v inom orgáne verejnej moci, vrátane funkcie predsedu a podpredsedu Súdnej rady Slovenskej republiky, so štátnozamestnaneckým pomerom, s pracovným pomerom, s obdobným pracovným vzťahom, s podnikateľskou činnosťou, s členstvom v riadiacom alebo kontrolnom orgáne právnickej osoby, ktorá vykonáva podnikateľskú činnosť, ani s inou hospodárskou alebo zárobkovou činnosťou okrem správy vlastného majetku, vedeckej, pedagogickej, literárnej alebo umeleckej činnosti a členstva v Súdnej rade Slovenskej republiky (145a ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky).

4. Podľa § 24 ods. 1 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o sudcoch“) môže sudca vykonávať tieto verejné funkcie: prezident republiky, člen vlády, predseda alebo vedúci ostatného ústredného orgánu štátnej správy, štátny tajomník, sudca Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“), predseda súdnej rady alebo podpredseda súdnej rady, generálny prokurátor alebo špeciálny prokurátor. V uvedených prípadoch sa výkon funkcie sudcu prerušuje zo zákona dňom, kedy sa sudca ujme niektorej z uvedených funkcií. Okrem toho sa podľa § 24 ods. 2 zákona o sudcoch priamo zo zákona prerušuje sudcovi výkon funkcie, ak sa zaregistruje ako kandidát vo voľbách. Osobitným dôvodom prerušenia funkcie je podľa § 24 ods. 3 zákona o sudcoch pôsobenie v medzinárodnej organizácii alebo v medzinárodných súdnych orgánoch, kedy minister preruší výkon funkcie takémuto sudcovi, ak mu táto činnosť bráni riadne vykonávať funkciu sudcu. Zákonný základ prerušenia výkonu funkcie na žiadosť (nie ex lege) sa nachádza v § 24 ods. 5 zákona o sudcoch, v zmysle ktorého minister po

vyjadrení sudcovskej rady môže vyhovieť žiadosti sudcu o prerušenie výkonu funkcie sudcu z vážnych rodinných alebo osobných dôvodov. Prerušenie nemôže trvať viac ako päť rokov.

5. Dôvodová správa k § 24 zákona o sudcoch konštatovala, že „*návrh zákona počíta s možnosťou prerušenia výkonu funkcie sudcu aj z dôvodov, ktoré vyplývajú z rôznych životných situácií dočasného charakteru, a na ktoré nie je nevyhnutné a ani spoločensky účelné reagovať zánikom funkcie sudcu a prípadnou novou voľbou.*“ V dôvodovej správe je tiež uvedené, že „*sudca počas prerušenia výkonu funkcie sudcu nemá práva ani povinnosti sudcu.*“ K otázke rozsahu práv a povinností sudcu s prerušeným výkonom funkcie však možno už na tomto mieste uviesť, že aj sudca s prerušeným výkonom funkcie je povinný sa správať tak, ako sa to vyžaduje od sudcu. Inak po jeho vrátení sa do výkonu funkcie by mohli vzniknúť otázky jeho sudcovskej spôsobilosti.

6. Podľa ust. § 25 ods. 1 zákona o sudcoch vymenovaním za sudcu vzniká a zánikom funkcie sudcu zaniká osobitný vzťah sudcu k štátu, z ktorého vyplývajú práva a povinnosti sudcu a štátu upravené týmto zákonom. Podľa ust. § 25 ods. 2 zákona o sudcoch výkon funkcie sudcu sa začína dňom zloženia sľubu a skončí sa v deň zániku funkcie sudcu alebo v deň prerušenia výkonu funkcie sudcu, ak tento zákon neustanovuje inak. Podľa ust. § 24 ods. 7 zákona o sudcoch sudca, ktorému bol prerušený výkon funkcie sudcu podľa odsekov 1 a 3 alebo odseku 5, sa môže znovu ujať funkcie na súde, na ktorom vykonával funkciu sudcu pred prerušením, alebo na inom súde, na ktorý bol preložený súdnou radou; uvedenú skutočnosť oznámi sudca ministerstvu aspoň 60 dní pred začatím výkonu funkcie. Ak bol sudcovi prerušený výkon funkcie sudcu z dôvodu výkonu funkcie prezidenta, poslanca národnej rady, člena vlády, generálneho prokurátora, špeciálneho prokurátora, predsedu alebo vedúceho ostatného ústredného orgánu štátnej správy alebo štátneho tajomníka po dobu jedného roka od skončenia prerušenia výkonu funkcie sudcu sa nemôže uchádzať o funkciu predsedu súdu alebo podpredsedu súdu. Sudca s prerušeným výkonom funkcie nemá volebné právo vo voľbách do súdnej rady a nemôže byť zvolený do súdnej rady (§ 10 ods. 2 a 11 ods. 1 zákona č. 185/2002 Z.z. o Súdnej rade Slovenskej republiky). Sudca s prerušeným výkonom funkcie nemá povinnosť podávať majetkové priznanie podľa § 32 zákona o sudcoch a písomné vyhlásenie podľa § 31 zákona o sudcoch. Ako výkon funkcie sudcu sa neposudzuje čas prerušenia výkonu funkcie podľa § 24 ods. 5 na účely podľa § 62 písm. m) zákona o sudcoch, ako aj na účely podľa § 82 ods.2 písm. d) zákona o sudcoch.

7. V občianskom živote, pri výkone funkcie sudcu, aj po jeho skončení sa sudca musí zdržať všetkého, čo by mohlo narušiť vážnosť a dôstojnosť funkcie sudcu alebo ohroziť dôveru v nezávislé, nestranné a spravodlivé rozhodovanie súdov. Obmedzenia štátneho funkcionára pri výkone štátnej funkcie podľa osobitného predpisu sa vzťahujú primerane aj na sudcu (§ 30 ods. 1 zákona o sudcoch). Zásady sudcovskej etiky v čl. II ods. 3 písm. b), c) zahŕňajú pod sudcovské povinnosti aj povinnosti voči profesii a povinnosti v občianskom živote – súkromný život sudcu, mimopracovné aktivity sudcu, verejný život sudcu. Povinnosti sudcu pri výkone funkcie v zmysle čl. II ods. 3 písm. a) zásad sudcovskej etiky sa na sudcu s prerušeným výkonom funkcie neaplikujú odkazom na znenie ust. § 25 ods. 2 zákona o sudcoch. Zákaz byť členom organizácií uvedených v čl. III odsek 10 Zásad sudcovskej etiky sa na Slovenskú advokátsku komoru nevzťahuje.

8. Je potrebné zdôrazniť, že v prípade prerušeného výkonu funkcie sudcu a výkonu advokácie počas tohto prerušenia nedochádza k paralelnému výkonu funkcie sudcu a výkonu advokácie,

ale dochádza len k výkonu advokácie. Zákon o sudcoch pritom zjavne rozlišuje medzi funkciou sudcu a výkonom funkcie sudcu. Je to pomerne evidentný a zákonom predpokladaný rozdiel s tým, že pri prerušení výkonu funkcie sudcu nezaniká funkcia sudcu, ale dočasne zaniká možnosť vykonávať funkciu sudcu (dôraz tu treba klásť na slovo „výkon“ a nie na slovo „funkcia“). Táto okolnosť má rozhodujúci význam, pretože zákon o sudcoch pozná iba nezlučiteľnosť výkonu funkcie sudcu s iným výkonom inej funkcie, či povolania (opätovne treba dať dôraz na spojenie „výkon funkcie“), t.j. len výkon funkcie sudcu (nie funkcia samotná) je nezlučiteľný s výkonom advokácie. Neprijateľným je preto len to, aby sudca realizoval výkon funkcie sudcu a zároveň (súčasne) napríklad výkon advokácie, či výkon funkcie člena vlády a podobne. Alebo povedané inak, ak sudca vykonáva funkciu sudcu nesmie vykonávať funkciu inú; ak však sudca funkciu sudcu nevykonáva, pretože má prerušený jej výkon, žiadne ustanovenie právneho poriadku mu nebráni v tom, aby vykonával funkciu inú, napríklad, aby vykonával povolanie advokáta, pokiaľ spĺňa zákonné podmienky na výkon povolania advokáta. Ústavná a zákonná úprava zabezpečuje spravidla právny rámec pre rozhodovanie sudcu, ktorý ani nemôže a ani nenahradzuje morálku. Pri rozhodovaní tak dôležité svedomie sudcu usmerňujú, determinujú najmä etické hľadiská spojené s členstvom v sudcovskej komunite, teda so službou v súdnej moci, ktoré môžu byť prísnejšie ako zákonné hľadiská.

9. Funkcia sudcu je celoživotné poslanie, je permanentná a vo vzťahu k nej platí zásada kontinuálneho výkonu. Obmedzenie výkonu právnej praxe sa netýkajú len výkonu funkcie sudcu, ale analogicky aj statusu sudcu. Na rozdiel od mnohých iných profesií totiž sudca aj po prerušení výkonu funkcie sudcu si musí uvedomovať, že mu funkcia sudcu a spoločenské postavenie ukladá správať sa zdržanlivo i vo svojich súkromných vzťahoch a za všetkých okolností dbať na vážnosť a dôstojnosť, ktorá je so sudcovskou pozíciou spojená. Preto môže dochádzať aj po prerušení výkonu funkcie sudcu k vzniku nežiaducich konfliktov s inkompatibilnými činnosťami vo všeobecnom slova zmysle, t.j. nielen vo vzťahu k výkonu advokácie. Nie je rozhodná forma či názov činnosti, t.j. či je jednotlivец zamestnaný alebo podniká, ale jej obsah a spôsob, akým túto činnosť jednotlivец realizuje. Inými slovami, sudca s prerušeným výkonom funkcie musí primerane zachovávať isté štandardy správania aj počas prerušenia výkonu funkcie sudcu. Napokon on sám je nositeľom a požívateľom legitimacy, ktorú získava z toho, že je vôbec sudcom. Na druhej strane, aj sudca s prerušeným výkonom funkcie má právo na sebarealizáciu (výslovný zákaz podnikania sa vzťahuje len na obdobie výkonu funkcie sudcu) a zabezpečenie hmotných potrieb pre seba a svoju rodinu, avšak vždy majú na pamäti záväzky, ktoré vyplývajú z osobitného postavenia a statusu sudcu v demokratickom právnom štáte.

10. Čo sa týka rizík, je potrebné uviesť, že sudca s prerušeným výkonom funkcie, ktorý počas prerušenia vykonáva advokátske povolanie, je disciplinárne zodpovedný za svoje správanie a výkon povolania príslušným orgánom Slovenskej advokátskej komory (ďalej len „SAK“). Podobne ako osoba sudcu vykonávajúca počas prerušenia výkonu funkcie sudcu funkciu uvedenú v § 24 ods. 1 zákona o sudcoch sa zodpovedá príslušným orgánom za výkon svojej činnosti. Bolo by paradoxné, a bezpochyby aj rolovo zmätočné, aby orgány SAK (§ 57 a nasl. zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii) prípadne disciplinárne postihovali advokáta, ktorý bol predtým ustanovený za celoživotného sudcu a tento status stále má, lebo si prerušil len výkon funkcie. Rovnako nevhodne z hľadiska dôveryhodnosti justície by pôsobilo vyvedenie zodpovednosti zo strany príslušných orgánov počas prerušenia výkonu funkcie sudcu, v prípade výkonu funkcie podľa § 24 ods. 1 až 3 zákona o sudcoch. Tieto skutočnosti sú

bezpochyby relevantné pre previerku sudcovskej spôsobilosti po obnovení výkonu funkcie sudcu. Okrem iného by tiež po zložení advokátskeho taláru a návrate k sudcovskému taláru mohlo dochádzať k častým námietkam predpojatosti, pričom dôvera v samotné súdnictvo vyžaduje, aby k takým situáciám dochádzalo iba výnimočne. Nehovoriac o tom, že výkonom advokátskej činnosti sudcom dochádza k osobným a mimosúdnym väzbám, ktoré nevyhnutne zvyšujú pravdepodobnosť možného stretu záujmov a činí tak nestrannosť v podobe predpojatosti sudcu spochybniteľnou. Pokiaľ sudca s prerušeným výkonom funkcie vykonáva advokátsku činnosť, v očiach - dokonca aj odbornej - verejnosti môže tiež, a to aj neúmyselne, vyvolať dojem, že prestíž sudcu a súdnictva môže byť zneužitá. Problematický je tu už dojem. Je však potrebné zdôrazniť, že uvedené riziká – predpojatosť, stret záujmov, vznik väzieb, zneužitie prestíže sudcu, nastávajú pri akomkoľvek zákonom predvídanom dôvode prerušenia výkonu funkcie sudcu (t.j. nielen z dôvodov vážneho rodinného a osobného charakteru) a pri akomkoľvek výkone povolania či činnosti, t.j. nielen pri výkone advokácie. Inými slovami, najvyššie morálne štandardy správania osoby s prerušeným výkonom funkcie sudcu sa výslovne nevzťahujú a neaktivujú len na výkon advokácie počas prerušenia, ale platia všeobecne.

III.

Stanovisko

11. Zásadnou sa javí odpoveď na otázku, či výkon advokácie, sám o sebe, bez ďalšieho, napriek tomu, že ho zákon výslovne nezakazuje vykonávať počas prerušenia výkonu funkcie sudcu, je bez ohľadu na ďalšie okolnosti konkrétneho prípadu, akými sú dôvod a okolnosti prerušenia výkonu funkcie sudcu, spôsob výkonu advokácie a správanie sa osoby počas prerušenia výkonu funkcie sudcu, v rozpore so sudcovskou etikou. Vzhľadom na to, že v danom prípade sa jedná o správanie sa osoby mimo výkonu funkcie sudcu, odpoveď je treba hľadať v povinnostiach sudcu, ktoré sa vzťahujú na jeho mimopracovný život, presnejšie povinnosti mimo výkonu funkcie sudcu, ktoré sú uvedené v článku II. tohto stanoviska .

12. Odpoveď na vyššie položenú otázku však vyvoláva aj ďalšie súvisiace otázky komplexnejšieho charakteru, preto nemožno nahliadať na uvedenú problematiku izolovane, len z pohľadu jedného nastoleného prípadu. Súvisiace otázky sú nasledovné:

- Môže sa sudca s prerušeným výkonom funkcie sudcu správať neeticky aj pokiaľ má výkon funkcie prerušený zo zákona (§ 24 ods. 1 a 2 zákona o sudcoch) alebo z povinnosti ministra tento výkon prerušiť (§ 24 ods. 3 zákona o sudcoch)? Na túto otázku je potrebné odpovedať kladne.

- Je neetické samé o sebe, bez ďalšieho a bez ohľadu na individuálne okolnosti konkrétneho prípadu to, pokiaľ sudca vo výkone funkcie sudcu je zapísaný v zozname advokátov ako osoba s pozastaveným výkonom advokácie? Je v takomto prípade ohrozená vážnosť, dôstojnosť a dôvera v súdnictvo? Odpoveď na túto otázku bude potrebné nájsť.

13. Súdna rada môže formulovať svoje odporúčania, poskytnúť výklad etiky a vodítka pre sudcov s prerušeným výkonom funkcie sudcu. V rámci výkonu právomoci súdnej rady by dodržiavanie zásad etiky sudcom s prerušeným výkonom funkcie sudcu počas obdobia tohto prerušenia mali byť obligatórne skúmané v rámci previerky sudcovskej spôsobilosti po obnovení výkonu funkcie sudcu. V rámci výkonu tejto previerky bude úlohou súdnej rady starostlivo zvážiť okolnosti a dôvody prerušenia výkonu funkcie sudcu ako aj vyhodnotiť

správanie sudcu počas tohto prerušenia. Podľa názoru súdnej rady výkon advokácie počas prerušenia výkonu funkcie sudcu, sám o sebe, bez zohľadnenia individualít prípadu, nemožno jednoznačne označiť ako správanie v rozpore so zásadami sudcovskej etiky. Je úlohou sudcu s prerušeným výkonom funkcie, aby eliminoval v čo najväčšej miere, ktorú možno od neho rozumne očakávať (vzhľadom na povahu činnosti vykonávanej počas prerušenia) vznik rizík, ktoré by mohli viesť k strate predpokladov sudcovskej spôsobilosti po obnovení výkonu funkcie sudcu.